

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

กุ้งทะเลเป็นสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมาก ซึ่งเป็นอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการสูง จึงเป็นที่นิยมบริโภคกันมากทั้งภายในและต่างประเทศ เป็นผลให้ต้องมีการเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการ ผลผลิตกุ้งที่ได้มานั้น ปัจจุบันมีการผลิตกุ้งจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ จากธรรมชาติและจากการเพาะเลี้ยง ตั้งแต่อดีตมาปริมาณผลผลิตกุ้งได้จากธรรมชาติส่วนใหญ่ จนกระทั่งประมาณปี 2531 ปริมาณกุ้งที่จับได้จากธรรมชาติเริ่มลดน้อยลงเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากปัญหาสำคัญ ๆ สองประการ ประการแรกปัญหาการประกาศเศรษฐกิจ 200 ไมล์ทะเลของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้พื้นที่ทำการประมงลดลง ประการที่สองปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการทำประมงเกินขนาด โดยสามารถจับกุ้งทะเลจากธรรมชาติได้เพียงร้อยละ 27 ของกุ้งทะเลทั้งหมดที่ผลิตได้ในปี 2536 และด้วยสาเหตุสองประการนี้เอง กรมประมงและภาคเอกชนจึงได้มีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงกุ้งทะเล เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตกุ้งทะเลเพื่อที่จะได้ผลผลิตจากส่วนนี้มาทดแทนปริมาณการจับกุ้งทะเลที่ลดลง เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการในการบริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ

กุ้งที่เลี้ยงกันมีหลายชนิด ซึ่งผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้งทะเลจำแนกตามชนิดกุ้ง (ตารางที่ 1.1) ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งโอคัก และกุ้งอื่น ๆ จะพบว่าในปี 2521 ปริมาณการผลิตกุ้งแชบ๊วยมีมากกว่ากุ้งชนิดอื่น ๆ คือผลิตได้ถึง 4,116.80 ตัน เป็นสัดส่วนของการผลิตกุ้งคิดเป็นร้อยละ 64.38 ในขณะที่กุ้งโอคักผลิตได้ประมาณ 1,649.76 ตัน กุ้งกุลาดำผลิตได้ 11.95 ตัน กุ้งชนิดอื่น ๆ ผลิตได้ 616.32 ตัน คิดเป็นสัดส่วนของการผลิตร้อยละ 25.8, 0.19 และ 9.64 ตามลำดับ อีก 10 ปีต่อมาในปี 2530 ผลผลิตกุ้งเริ่มเปลี่ยนแปลง กล่าวคือมีปริมาณผลผลิตกุ้งกุลาดำมากเป็นอันดับแรก โดยมีปริมาณถึง 10,544.16 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 44.74 ของการผลิตทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งโอคัก และกุ้งชนิดอื่น ผลิตได้ในปริมาณ 8,843.03 ตัน, 2,703.01 ตัน และ 1,476.18 ตัน คิดเป็นร้อยละ 37.52, 11.47 และ 6.26 ตามลำดับ จนถึงปี 2536 ฐานการผลิตยังเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ ปริมาณการผลิตกุ้งกุลาดำมีผลผลิตถึง 219,900.12 ตัน

ตารางที่ 1.1 ผลผลิตจากการเลี้ยงกุ้งทะเล จำแนกตามชนิดกุ้งปี 2519-2536

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	รวมกุ้ง		แพนบาย			กูด้า			กุ้งฝอย			กุ้งอื่น ๆ		
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	%	มูลค่า	ปริมาณ	%	มูลค่า	ปริมาณ	%	มูลค่า	ปริมาณ	%	มูลค่า
2519	2,533.33	79.45	1,131.11	44.65	55.15	333.75	13.17	5.87	1,008.76	39.82	17.74	59.71	2.36	0.69
2520	1,589.54	56.08	720.78	45.35	39.36	20.55	1.29	2.07	598.75	37.67	11.24	249.46	15.69	3.41
2521	6,394.83	349.16	4,116.80	64.38	284.70	11.95	0.19	1.39	1,649.76	25.80	49.15	616.32	9.64	13.92
2522	7,064.08	460.59	5,048.81	71.47	394.04	24.57	0.35	3.28	1,350.60	19.12	47.86	640.10	9.06	15.41
2523	8,063.05	458.91	5,858.57	72.66	391.93	87.73	1.09	9.75	1,502.65	18.64	44.82	641.10	7.95	12.41
2524	10,727.87	657.26	7,126.63	66.43	551.93	24.90	0.23	2.94	2,152.51	20.06	69.60	1,423.63	13.27	32.79
2525	10,090.77	765.68	6,346.27	62.89	624.16	95.60	0.95	17.44	2,453.90	24.32	92.77	1,195.00	11.84	31.29
2526	11,549.85	950.37	7,835.31	67.84	806.29	146.71	1.27	24.44	2,416.57	20.92	94.05	1,151.26	9.97	25.59
2527	13,006.75	1,024.00	8,656.97	66.56	854.83	169.67	1.30	28.01	2,652.81	20.40	112.67	1,527.30	11.74	28.49
2528	15,840.56	1,348.42	10,396.60	65.63	1,144.47	106.28	0.67	18.38	3,635.34	22.95	145.79	1,702.34	10.75	39.78
2529	17,885.83	1,737.58	11,031.36	61.68	1,315.02	897.31	5.02	196.61	3,671.71	20.53	165.73	2,285.45	12.78	60.22
2530	23,566.47	3,449.32	8,843.03	37.52	1,226.80	10,544.16	44.74	2,017.65	2,703.10	11.47	162.58	1,476.18	6.26	42.29
2531	55,632.84	7,900.55	9,225.86	16.58	1,098.87	40,773.70	73.29	6,577.38	3,560.21	6.40	173.80	2,073.07	3.73	50.50
2532	93,494.50	11,072.19	8,269.75	8.85	800.39	81,491.68	87.16	10,128.26	2,497.52	2.67	106.81	1,235.57	1.32	36.73
2533	118,227.05	14,365.36	7,665.76	6.48	751.07	107,968.93	91.32	13,506.83	1,872.25	1.58	85.65	720.11	0.61	21.81
2534	162,069.69	19,834.11	5,811.75	3.59	552.63	155,069.29	95.68	19,227.39	970.07	0.60	47.74	218.58	0.13	6.35
2535	184,884.32	25,500.14	4,752.40	2.57	418.38	179,357.32	97.01	25,054.86	693.40	0.38	25.76	81.00	0.04	1.14
2536	225,514.31	32,425.34	3,284.53	1.46	405.57	219,900.12	97.51	31,938.82	1,256.99	0.56	52.71	1,072.67	0.48	28.24

ที่มา : กลุ่มสถิติและสารสนเทศการประมง กองกรมการประมง

คิดเป็นร้อยละ 97.51 ในขณะที่สัดส่วนการผลิตกุ้งชนิดอื่น ๆ รวมกันเหลือเพียงร้อยละ 2.49 เท่านั้น จากสถิติการผลิตชี้ให้เห็นว่า ปริมาณการผลิตกุ้งกุลาค่าเพิ่มมากขึ้นนี้เอง เป็นผลเนื่องมาจาก ความต้องการกุ้งกุลาค่าของผู้บริโภคมีมากขึ้นนั่นเอง ดังนั้นการศึกษากการผลิตกุ้งกุลาค่าในประเทศไทย จึงมีความสำคัญอย่างมาก ส่งผลให้เกิดงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกุ้งกุลาค่ามากมาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากุ้งกุลาค่าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ผลผลิตจะมาจากการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาค่าของเกษตรกร ซึ่งการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาค่าของเกษตรกรย่อมต้องอาศัยลูกกุ้งที่รับมาอีกต่อหนึ่ง ลูกกุ้งที่เกษตรกรผู้เลี้ยงรับซื้อมานี้ จะเป็นลูกกุ้งที่อยู่ในระยะโพสลาวา (Post larva) หรือที่นิยมเรียกกันว่ากุ้งพี เมื่อเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งต้องการลูกกุ้งจำนวนมากมาทำการเลี้ยงต่อเป็นกุ้งตัวใหญ่นี้เอง การศึกษาถึงกลุ่มเกษตรกรผู้อนุบาลลูกกุ้งกุลาค่าก็ย่อมมีความสำคัญเช่นกัน จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องการอนุบาลลูกกุ้งกุลาค่าในงานวิจัยครั้งนี้

การเพาะพันธุ์กุ้งทะเลและการอนุบาลลูกกุ้งกุลาค่า ขึ้นกับความรับผิดชอบของสถานีประมงน้ำกร่อย จุดมุ่งหมายเพื่อคิดค้นหาวิธีเพาะพันธุ์กุ้งทะเลและแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาค่า เนื่องจากแม่กุ้งกุลาค่าจากธรรมชาติหายากและรวบรวมได้น้อย ทำให้การผลิตลูกกุ้งกุลาค่าเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้นกรมประมงจึงแก้ปัญหาโดยเทคนิคการเพาะพันธุ์กุลาค่า โดยการเร่งกุ้งให้มีไข่แก่ในบ่อด้วยวิธีปีบตาในปี 2523 เทคนิคนี้ได้เผยแพร่ให้แก่โรงเพาะพันธุ์เอกชน จึงมีโรงเพาะพันธุ์เกิดขึ้นมากมาย และไม่มีตัวเลขที่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนและกำลังผลิตของโรงเพาะพันธุ์กุ้งทะเล แต่ได้มีการประมาณไว้ว่าก่อนปี 2528 เคยมีโรงเพาะพันธุ์ทะเลจำนวนเพียง 100 กว่าโรง (กองประมงน้ำกร่อย) ตั้งอยู่แถบชายฝั่งทะเล จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และภูเก็ต ซึ่งเดิมผลิตลูกกุ้งแช่บ้วยเป็นหลัก แต่เมื่อความต้องการกุ้งกุลาค่ามีมากขึ้น แนวโน้มการผลิตจึงเปลี่ยนเป็นเพาะพันธุ์กุลาค่าเพิ่มมากขึ้นและจากตัวเลขสำรวจโดยกองประมงน้ำกร่อย กรมประมงปี 2530 ชี้ให้เห็นว่า โรงเพาะพันธุ์กุ้งทะเลเอกชนทั้งหมดมี 686 โรง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และภูเก็ต นอกจากนี้ได้คาดคะเนได้ว่าสิ้นปี 2534 จะมีโรงเพาะพันธุ์ไม่ต่ำกว่า 1,000 โรง โรงเพาะพันธุ์ที่กล่าวนี้ จะหมายถึงฟาร์มที่ซื้อลูกกุ้งระยะที่หนึ่งหรือที่เรียกว่าระยะนอเพเลียสมาจากโรงเพาะพันธุ์เพื่ออนุบาลต่อจนได้ลูกกุ้งในระยะโพสลาวาแล้วจึงขาย

ลูกพันธุ์กุ้ง (นอเพเลียส) มีแหล่งเพาะพันธุ์กันอยู่ 3 จังหวัด ได้แก่จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และภูเก็ต ซึ่งจังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งใหญ่ของเกษตรกรผู้เพาะฟักลูกพันธุ์กุ้งตั้งแต่ ลูกกุ้งในระยะ Nauplius และลูกกุ้งในระยะP10-15 ส่วนฉะเชิงเทราจะเป็นแหล่งผลิตลูกกุ้งในระยะP10-15 รวมทั้งกุ้งชำลงบ่อคิน สำหรับภูเก็คนั้นสามารถผลิตได้ทั้ง 3 แบบ เพราะอยู่ใกล้แหล่งบ่อคินและมีภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย เนื่องจากเป็นเกาะและมีแหล่งน้ำทะเลดี ทั้งนี้ยังไม่รวม

แหล่งกุ้งแช่ที่กระจายกันอยู่ตามแหล่งกุ้งเนื้อ ถ้าจะกล่าวแล้วตลาดลูกพันธุ์กุ้งกุลาคำมีอยู่ 3 แหล่งใหญ่ ๆ ได้แก่ ชายฝั่งทะเลทางภาคใต้, ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และใกล้ ๆ บ่อคินน้ำจืดที่กระจายอยู่ตามจังหวัดรอบ ๆ กรุงเทพฯ การผลิตลูกกุ้งปัจจุบันได้กลายเป็นธุรกิจขนาดย่อมหรือเรียกได้ว่าเป็นธุรกิจเกษตรกรรายย่อยนั่นเอง ปัจจัยการผลิตที่สำคัญก็คือ แรงงาน ไม่ใช่เงินทุน, สิ่งปลูกสร้างหรือเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งการดูแลลูกกุ้งเป็นงานที่หนักและยาก ต้องมีความรับผิดชอบสูงตลอดเวลา 24 ชั่วโมง จึงจะประสบความสำเร็จได้ซึ่งต้องอาศัยแรงงานที่มีคุณภาพสูงทีเดียว จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การอนุบาลลูกกุ้งไม่สามารถทำเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ได้

ในขณะที่ความต้องการกุ้งกุลาคำมีมากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้เลี้ยงกุ้งผลิตกุ้งกุลาคำเพิ่มปริมาณการผลิตมากขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการนี้เอง จึงทำให้ความต้องการลูกกุ้งกุลาคำมีความต้องการมากขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้เกษตรกรผู้อนุบาลลูกกุ้งกุลาคำทำการผลิตลูกกุ้งมากขึ้นตามไปด้วย แม้ว่าจะเกิดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นวิธีการเลี้ยง กล่าวคือ ฟาร์มกุ้งอนุบาลส่วนใหญ่ไม่ได้นำวิชาการเลี้ยงลูกกุ้งมาใช้ ซึ่งจะนำประสบการณ์จากการเลี้ยงมาใช้ เคยเลี้ยงอย่างไรก็เลี้ยงอย่างนั้น นอกจากนี้เจ้าของฟาร์มส่วนใหญ่ไม่ได้ลงมือเลี้ยงเอง แต่จะจ้างแรงงานจากภาคอีสานมาช่วยเลี้ยง เป็นผลให้ ได้ผลผลิตไม่แน่นอนไม่สม่ำเสมอ ทำให้ผู้เลี้ยงต้องคาดเดาเอาว่าสาเหตุที่ผลผลิตไม่แน่นอนหรือผลผลิตไม่คืนนั้นเกิดจากอะไร อย่างเช่นอาจเกิดจากสภาพอากาศ เกิดจากน้ำ เกิดจากอาหาร เป็นอย่างนี้เรื่อยไปโดยไม่มีสูตรสำเร็จของการอนุบาลลูกกุ้งเลย ปัญหาอาหารกุ้งโดยเฉพาะอาร์ทีเมียไรน้ำเค็ม ซึ่งช่วงที่ทำการสำรวจนี้ราคาของอาร์ทีเมียสูงมาก คือจากราคาไหลละ 3,000 บาท ขึ้นไปถึงราคาไหลละ 14,000 บาทภายในไม่กี่เดือนในช่วงปี 2538 ทำให้ต้นทุนการอนุบาลลูกกุ้งกุลาคำสูงขึ้นมา ปัญหาโรคภัยโรคผู้เลี้ยงมักจะซื้อยามาใส่ในบ่อตั้งแต่แรกเริ่มเลี้ยง โดยความรู้เท่าไม่ถึงการว่าถ้าใช้มาก ๆ อาจจะมีผลให้มีสารเคมีตกค้างในกุ้งได้ สำหรับปัญหาด้านราคาลูกกุ้งนั้น พบว่าเมื่อ 10 ปีที่แล้วราคากุ้งที่ตัวละ 35 สตางค์ แต่ปัจจุบันราคาตกเหลือ 10 สตางค์เท่านั้น จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าราคานี้เกษตรกรจะสามารถอยู่รอดได้หรือไม่ สาเหตุที่ราคาตกอาจเป็นเพราะว่ามีเกษตรกรที่ทำการอนุบาลลูกกุ้งเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ปริมาณการผลิตลูกกุ้งมีจำนวนมาก ส่วนสาเหตุอีกประการที่ทำให้ราคาตกก็อาจจะเป็นเพราะว่า เมื่ออนุบาลลูกกุ้งจนได้ขนาดที่จะนำไปเลี้ยงในบ่อคินแล้ว หากไม่รีบขายลูกกุ้ง ลูกกุ้งจะกินกันเอง ทำให้เกษตรกรผู้อนุบาลลูกกุ้งต้องสิ้นเปลืองค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าดูแลสารพัด เพราะลูกกุ้งไม่เหมือนสินค้าอื่นที่จะรอเวลาให้ราคาขึ้นก่อนจึงขายไปได้ จากปัญหาดังกล่าวมานี้ สถานการณ์ของการอนุบาลลูกกุ้งจะเกิดอะไรขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิต การลงทุนที่ให้ผลตอบแทนคุ้มทุนหรือไม่ ราคาลูกกุ้งที่เกษตรกรได้รับควรอยู่ที่ราคาเท่าใด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อความอยู่รอดของอุตสาหกรรมการเลี้ยงกุ้งทั้งหมด จึงไม่ควรมองข้ามธุรกิจการอนุบาลลูกกุ้งกุลาคำด้วยเช่นกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปีการผลิต 2538
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตที่สำคัญ กับผลผลิตในการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาค้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปีการผลิต 2538

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ประกอบการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำเท่านั้น โดยไม่รวมถึงเกษตรกรผู้ประกอบการเลี้ยงลูกทุ่งกุลาคำ
2. การศึกษาในครั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ประกอบการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีเท่านั้น
3. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ โดยออกแบบการสำรวจสอบถามจากเกษตรกรผู้ทำการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำ ปีการผลิต 2538
4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทางด้านสถิติประชากรในการศึกษาของงานวิจัย ในที่นี้คือ เกษตรกรผู้ทำการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ปีการผลิต 2538 ซึ่งในอำเภอเมืองนี้แบ่งการปกครองออกเป็น 18 ตำบล แต่ตำบลที่มีการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำหนาแน่นมีอยู่ 4 ตำบล ซึ่งมีจำนวนเกษตรกรผู้ประกอบการอนุญาตลูกทุ่งกุลาคำอยู่จำนวน 451 ราย (จากการสัมภาษณ์เทศบาลตำบลและเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ จังหวัดชลบุรี, 5 มิถุนายน 2538) และได้ทำการกำหนดขนาดตัวอย่าง จะใช้ตัวอย่างจากกลุ่มประชากร จำนวน 212 ราย โดยคำนวณจากสูตรการหาขนาดตัวอย่าง (Yamane, 1970) เพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่

n = ขนาดตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อน = 0.5

1.4 กรอบการวิเคราะห์

การวิเคราะห์การอนุญาตลูกทุ่งมูลค่า ทั้งทางด้านการผลิต ประสิทธิภาพทางเทคนิค และทางเศรษฐกิจ รายได้และต้นทุนการอนุญาตลูกทุ่งมูลค่า รวมถึงผลตอบแทนของการลงทุน จากการอนุญาตลูกทุ่งมูลค่าและมองภาพรวมความเกี่ยวข้องในการผลิตลูกทุ่งมูลค่า ดังแสดงไว้ใน ภาพที่ 1.1

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิต ของการอนุญาตลูกทุ่งมูลค่า ในการที่จะช่วยเพิ่มหรือลดปัจจัยเหล่านั้น
2. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ของการตัดสินใจเพื่อการลงทุนอนุญาตลูกทุ่งมูลค่าในจังหวัดชลบุรีต่อไป
3. การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรรายเก่า และเกษตรกรรายใหม่ที่จะเข้ามาลงทุนในธุรกิจการอนุญาตลูกทุ่งมูลค่า ทำให้ทราบถึงต้นทุน และผลตอบแทนของการลงทุนผลิตลูกทุ่ง เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจในการลงทุนต่อไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1.1 กรอบการวิเคราะห์

